

Sygn. akt I ACa 743/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 3 grudnia 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący :	SSA Lucyna Świdowska-Pilis
Sędziowie :	SA Elżbieta Karpeta (spr.) SO del. Tomasz Ślęzak
Protokolant :	Małgorzata Korszun

po rozpoznaniu w dniu 29 listopada 2013 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa R. K.

przeciwko (...) w K.

o uchylenie uchwał ewentualnie o ustalenie

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach

z dnia 10 stycznia 2013 r., sygn. akt II C 227/11,

- 1) odrzuca apelację w zakresie zaskarżającym wyrok w punktach 1 i 4;
- 2) oddala apelację w pozostałym zakresie;
- 3) nie obciąża powoda kosztami postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt I ACa 743/13

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy w Katowicach oddalił powództwo R. K., którym domagał się uchylenia lub unieważnienia uchwał Kongresu (...) z dnia 5.03.2011 r. w przedmiocie:

- wyboru przewodniczącego (...) niezgodnie z brzmieniem art. 11 pkt 2 ustawy o stowarzyszeniach, w konfrontacji z uznaniowymi zasadami wykreowania reprezentantów stowarzyszenia, a w szczególności zafalszowania wyników

wyboru J. G. na kolejną kadencję i nie dokonania reasumpcji głosowania, pomimo ujawnienia szalbierstwa wyborczego,

- udzielenia absolutorium ustępującym władzom, pomimo odmowy przedstawienia szczegółowego sprawozdania finansowego,

- nie zawiadomienia wszystkich członków o terminie zebrania sprawozdawczo – wyborczego.

Postanowieniem zawartym w punkcie 1 wyroku Sąd Okręgowy odrzucił pozew w części dotyczącej wyboru przewodniczącego (...) oraz udzielenia absolutorium ustępującym władzom, wskazując, że z tym samym żądaniem powód wystąpił do Sądu Rejonowego w Gliwicach, a sprawa zainicjowana przez powoda przed SR w Gliwicach została ostatecznie przekazana Sądowi Okręgowemu w Katowicach, który połączył sprawy wszczęte przez powoda 16 maja 2011r. w K. i w dniu 5 kwietnia 2011r. w G. do łącznego rozpoznania i wyrokowania. Rozstrzygając o kosztach procesu i kosztach sądowych Sąd Okręgowy zasądził od powoda na rzecz pozwanego Stowarzyszenia (...) 900 zł. i ustalił opłatę ostateczną od pozwu w wysokości 1000 zł.

Sąd Okręgowy ustalił następujące okoliczności.

W dniu 5.03.2011 r. odbył się (...) Kongres (...), przedmiotem którego było m. in. sprawozdanie Przewodniczącego z działalności za rok 2010 oraz kadencji, sprawozdanie z działalności finansowej za rok 2010, sprawozdanie przewodniczącego Komisji Rewizyjnej z działalności za rok 2010 oraz kadencji, dyskusja nad tymi sprawozdaniami, udzielenie absolutorium odchodzącym władzom, omówienie projektu statutu i przyjęcie statutu, wybór władz ruchu. Podjęto na nim uchwałę nr (...) dotyczącą prawomocności obrad (za oddano 119 głosów, przeciw 0, wstrzymało się 1, nr (...) w sprawie zatwierdzenia sprawozdania z działalności Komisji Rewizyjnej, nr (...) w sprawie udzielenia absolutorium Zarządowi, nr (...) w sprawie ustalenia liczby członków władz wybieralnych (...), nr (...) w sprawie zatwierdzenia regulaminu wyborczego, nr (...) w sprawie zobowiązania Rady Naczelnej do zwołania Kongresu Nadzwyczajnego. Odbyło się także tajne głosowanie odnośnie wyboru Przewodniczącego (...), po przegłosowaniu, iż wybór ma nastąpić w głosowaniu tajnym i został nim wybrany – zgłoszony jako jedyny kandydat - J. G..

Zgodnie ze statutem Stowarzyszenia władzami (...) są Walne Zgromadzenie Delegatów czyli Kongres, Rada Naczelna, Zarząd, Komisja Rewizyjna i Sąd Koleżeński. Wybory władz odbywają się w głosowaniu tajnym (§ (...) ust. (...)), Przewodniczący wybierany jest w głosowaniu tajnym przez Kongres (§ (...) ust. (...)).

Mając na uwadze powyższe okoliczności Sąd Okręgowy stwierdził, że wytaczając powództwo strona powodowa zobowiązana jest do zakreślenia jego granic przez dokładne określenie żądania oraz przytoczenie okoliczności faktycznych uzasadniających je. W niniejszej sprawie powód był od rozprawy w dniu 25.01.2012 r. reprezentowany przez pełnomocnika procesowego będącego radcą prawnym i pomimo kilkakrotnego wezwania do określenia jakie żądanie zgłasza - oświadczał, że domaga się uchylenia (unieważnienia) uchwał i wyboru Przewodniczącego. Co do tej ostatniej kwestii wprawdzie nie podjęto stosownej uchwały, jednakże jak zdaje się wynikać z twierdzeń powoda, skoro nastąpiło to w drodze głosowania jest też swego rodzaju decyzją organu kolegiального, odpowiadającą uchwale, pomimo, że tak nazwana nie została. Umknęło przy tym uwadze strony powodowej, że żądania te mają inne podstawy prawne i dla każdej z nich wymagane jest wykazanie innych przesłanek prawnych. Wprawdzie na rozprawie w dn. 20.09.2012 r. pełnomocnik oświadczył, że domaga się uchylenia 5 uchwał wymienionych w piśmie z dn. 16.04.2012 r. w obydwu połączonych sprawach, co można byłoby traktować jako cofnięcie pozwu. Nastąpiło to jednak już po doręczeniu stronie przeciwnej poprzednich pism i to bez zrzeczenia się roszczenia, a pozwany nie wyraził zgody na takie cofnięcie, w związku z czym nie mogło dojść do umorzenia postępowania w części dotyczącej „unieważnienia” uchwał, a w istocie stwierdzenia ich nieważności. Dlatego też należało żądanie powoda potraktować jako żądanie główne i ewentualne. To ostatnie jest szczególnym wypadkiem kumulacji przedmiotowej (art. 191 kpc), gdzie istnieją dwa roszczenia, a sąd orzeka tylko o jednym, przy czym w wypadku uwzględnienia roszczenia głównego nie orzeka o ewentualnym.

Przechodząc do żądania głównego uchylenia uchwał należy stwierdzić, iż w niniejszej sprawie przedmiotem badania były uchwały podjęte przez Walne Zgromadzenie Delegatów Stowarzyszenia (...) czyli Kongres.

Stowarzyszenie jest osobą prawną, którego sposób powstania, działalność itp. wynika z powołanej już wyżej ustawy prawo o stowarzyszeniach, gdzie w sposób autonomiczny i kompleksowy zostały uregulowane te kwestie. Z reguły w takich też ustawach „ustrojowych” poszczególnych osób prawnych ustawodawca wskazuje czy i jakie środki ochrony przysługują członkom tych osób przed decyzjami kolegialnych organów sprzecznych z prawem, statutem, czy też w innych wypadkach kiedy zagrażają one interesom tych osób lub interesom członków. Przykładami tego są uprawnienia wspólników spółek z ograniczoną odpowiedzialnością, czy akcjonariuszy spółek akcyjnych do wytoczenia powództwa o uchylenie uchwały wspólników i walnego zgromadzenia jak i o stwierdzenie nieważności uchwał tych organów (art. 250, 252 § 1, 422, 425 § 1 k.s.h.), czy uprawnienia członków spółdzielni lub członków wspólnoty mieszkaniowej (art. 42 prawa spółdzielczego i art. 25 ustawy o własności lokali). Podstawą uprawnienia jest sprzeczność uchwał z przepisami prawa. Dodatkowo art. 42 § 9 ustawy prawo spółdzielcze przewiduje także powództwo o ustalenie istnienia lub stwierdzenie nieważności uchwały walnego zgromadzenia.

Z kolei ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. (t. j. Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855 ze zm.) - prawo o stowarzyszeniach, nie przewiduje uprawnienia członka stowarzyszenia do zaskarżenia uchwały walnego zebrania członków, a jedynie uprawnienie do zwrócenia się do sądu o uchylenie uchwały niezgodnej z prawem lub statutem dla organu nadzorującego lub prokuratora (art. 29 ust. 1 pkt 2 prawa o stowarzyszeniach). Oznacza to zadaniem Sądu brak możliwości żądania przez członka uchylenia uchwały.(...)

Nie było także możliwe „odpowiednie” lub „analogiczne” stosowanie w takiej sytuacji przepisów innych ustaw regulujących byt osób prawnych w zakresie zaskarżania uchwał podejmowanych przez ich organy, ponieważ brak regulacji w ustawie prawo o stowarzyszeniach w żaden sposób nie oznacza, że Sąd może odpowiednio stosować przepisy innych ustaw regulujących byt, organizację i sposób działania innych osób prawnych, chociażby były one w swej specyfice bardzo zbliżone do stowarzyszenia, skoro nie pozwala na to sama ustawa prawo o stowarzyszeniach, która nie zawiera żadnej delegacji do stosowania odpowiednio przepisów innych ustaw. Przyjąć więc należy, że racjonalny ustawodawca wykluczył taką możliwość. Dlatego też tak sformułowane powództwo główne musiało zostać oddalone z powodu braku legitymacji.

Powyższe stwierdzenia nie oznaczają, że członkowi stowarzyszenia nie przysługuje żadna ochrona, gdy uchwała godzi w jego interesy, co zwłaszcza ma miejsce, gdy rozstrzyga o jego członkostwie, gdyż np. w uchwale z dnia 6.01.2005 r. Sąd Najwyższy (sygn. akt III CZP 75/04) przyjął, że dopuszczalna jest droga sądowa dla rozpoznania roszczenia członka stowarzyszenia o ochronę jego członkostwa przed niezgodnym z prawem lub statutem wykreśleniem ze stowarzyszenia.

Podstawą takiego żądania może być przepis art. 189 kpc, w myśl którego powód może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny. Interes prawny rozumiany jest natomiast jako obiektywna w świetle obowiązujących przepisów prawnych, to jest wywołana rzeczywistym narażeniem lub zagrożeniem określonej sfery prawnej - potrzeba uzyskania określonej treści wyroku lub istniejąca po stronie podmiotu prawa chęć uzyskania określonej korzyści w sferze jego otworzeniu stanu pewności prawnej co do aktualnej sytuacji prawnej tego podmiotu, wzmacniającego - zgodnie z obowiązującym prawem - możliwość żądania ochrony. Obowiązek wykazania tej przesłanki spoczywa natomiast zgodnie z przepisem art. 6 k.c na powodzie, który nie tylko nie wykazał istnienia takiego interesu, ale nawet nie zaproponował wniosków dowodowych dla udowodnienia tej przesłanki, a z przeprowadzonego postępowania nie wynika aby taki interes miał. Z tego też względu i żądanie ewentualne musiało zostać oddalone.

Na koniec zauważył Sąd Okręgowy, iż stowarzyszenia w ramach przyznanej w art. 1 prawa o stowarzyszeniach samorządności mogą swobodnie kształtować strukturę organizacyjną a także określać kryteria nabywania i utraty członkostwa, czy sposób wyboru władz, a zagadnienia te powinny być uregulowane w statucie stowarzyszenia (art. 10 pkt 4 Prawa o stowarzyszeniach), co w niniejszym wypadku miało miejsce. Dlatego, skoro ustawodawca w stosunkowo

wąski sposób określił wykonywanie nadzoru nad stowarzyszeniami, co uregulowano w rozdziale 3 ustawy, to i ewentualna ingerencja sądu w działalność stowarzyszenia powinna mieć wyjątkowy charakter i powinna uwzględniać autonomiczny i samorządny charakter stowarzyszenia (por. wyrok SN z dn. 24.06.2009 r. sygn. akt I CSK 535/08), zaś ewentualne nieprawidłowości w działaniu władz czy organów powinny być eliminowane w ramach stowarzyszenia przez działania samych jego członków lub przez zainicjowanie czynności organu nadzoru lub prokuratora.

O kosztach orzeczono na podstawie art. 98 § 1 kpc w zw. z art. 99 kpc, przy przyjęciu, że w wypadku żądania ewentualnego nie występują dwa roszczenia, a tylko jedno z nich.

Natomiast o kosztach sądowych orzeczono na podstawie art. 15 ust. 3 w zw. z art. 16 ust. 1 ustawy o kosztach w sprawach cywilnych.

Powód zaskarżył wyrok w całości apelacją wskazując, że apelację wnosi od orzeczenia odrzucającego pozew, oddalającego powództwo, zasądającego od powoda na rzecz pozwanego 900 zł kosztów procesu i od orzeczenia określającego opłatę ostateczną w kwocie 1000 zł Zarzucał naruszenie prawa materialnego przez niezastosowanie art. 189 k.p.c. i nieuwzględnienie, że powód upatrywał istnienia interesu prawnego w fakcie, iż jako jeden z leaderów (...) dąży do ujawnienia bezprawnych działań niektórych działaczy Stowarzyszenia. Nadto interes prawny powoda polega – według argumentacji apelacji – na potrzebie uzyskania orzeczenia uchylającego uchwały. Zarzucał również apelujący naruszenie art. 30 ustawy o stowarzyszeniach przez oddalenie wniosku o ustanowienie kuratora i przyjęcie, że zarząd jest uprawniony do reprezentacji pozwanego mimo jego zawieszenia. Powód zarzucał również naruszenie szeregu przepisów proceduralnych przez nadanie waloru wiarygodności dowodom z dokumentów niewymienionym w skarżonym wyroku, nieumotywowane oddalenie wszystkich wniosków dowodowych, zaniechanie ujawnienia sfałszowanego dokumentu o ustąpieniu Przewodniczącej Komisji Rewizyjnej (...), pominięcie w części motywacyjnej wyroku wyeksplikowanych zarzutów dotyczących pogwałcenia norm statutowych i ustawowych w przyjęciu uchwał Kongresu Stowarzyszenia. Nadto zarzucał powód popełnienie oczywistych błędów w ustaleniu faktów i oceny dowodów przez nieustosunkowanie się do meritum sprawy i niepoczynienie żadnych ustaleń faktycznych skutkiem powołania się na brak legitymacji czynnej powoda.

Domagał się powód zmiany wyroku i orzeczenia zgodnie z pozwem ewentualnie uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania, a także zwolnienia powoda od obowiązku uiszczenia kosztów sądowych w postaci opłaty stałej od pozwu w kwocie 1000 zł.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje.

Apelacja była niedopuszczalna w zakresie zaskarżającym punkty 1 i 4 wyroku. Zarówno od orzeczenia odrzucającego pozew (punkt 1 wyroku) jak i od orzeczenia określającego wysokość opłaty ostatecznej od pozwu (punkt 4 wyroku) właściwym środkiem zaskarżenia jest zażalenie, o czym stanowi art. 394 § 1 i 9 k.p.c. Skoro zatem profesjonalny pełnomocnik powoda nie dostosował środka zaskarżenia do rodzaju orzeczenia, które zaskarżył, apelację jako niedopuszczalną w tym zakresie należało odrzucić na mocy art. 370 i 373 k.p.c.

Natomiast apelacja zaskarżająca wyrok Sądu Okręgowego w części oddalającej powództwo i orzekającej o kosztach procesu była bezzasadna.

Nie ulega wątpliwości, że powodowi na podstawie ustawy o stowarzyszeniach nie służy prawo zaskarżenia uchwał pozwanego (...). Stanowisko Sądu Okręgowego w tym zakresie zostało szeroko umotywowane i apelacja nie podnosi w tej części żadnych zarzutów.

Jedyną podstawę prawną celem uzyskania orzeczenia sądowego mogącego wyeliminować z obrotu prawnego skarżone w niniejszej sprawie uchwały stanowi art. 189 k.p.c., zgodnie z którym „powód może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny”. Rozważając możliwość zastosowania tego przepisu dla oceny zgłoszonych przez powoda roszczeń Sąd Okręgowy w pełni prawidłowo wskazał, że niezbędnym do uzyskania wyroku ustalającego na podstawie art. 189 k.p.c. jest wykazanie przez powoda

interesu prawnego w uzyskaniu takiego orzeczenia. Interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c. przedstawiany jest jako potrzeba prawna, wynikająca z sytuacji prawnej w jakiej znajduje się powód. Potrzeba taka powinna być zindywidualizowana w sposób uzasadniający uznanie, że wyrok ustalający usunie niepewność sytuacji prawnej powoda. Nie może zatem stanowić wykazania istnienia interesu prawnego powołanie się powoda na „imponderabilia” oraz na dążność do przywrócenia konstruktywnej współpracy wszystkich członków pozwanego Stowarzyszenia. Powód uzasadniając w ten sposób swój interes prawny zmierza w istocie do sądowej kontroli poprawności działania Stowarzyszenia, ta natomiast sprawowana jest, zgodnie z ustawą Prawo o stowarzyszeniach przez sąd ale wyłącznie na wniosek prokuratora lub organu nadzorującego stowarzyszenia. Powód nie wykazywał, że podjęcie – jego zdaniem nieprawidłowo – skarżonych uchwał wpływa w jakikolwiek sposób na jego sytuację prawną. Dlatego słusznie uznał Sąd Okręgowy, że w świetle twierdzeń prezentowanych przez powoda w postępowaniu brak było podstaw do ustalenia istnienia interesu prawnego powoda w żądaniu ustalenia.

Istnienie interesu prawnego jest podstawową i pierwszoplanową przesłanką podlegającą badaniu w procesie toczącym się na podstawie art. 189 k.p.c. Dopiero po wykazaniu legitymacji prawnej do wytoczenia procesu w oparciu o ten przepis możliwe jest badanie przez sąd dalszych przesłanek prowadzących do wydania wyroku. Prawidłowo zatem Sąd Okręgowy stwierdzając brak interesu prawnego powoda w domaganiu się ustalenia ważności lub istnienia skarżonych uchwał nie prowadził postępowania dowodowego celem ustalenia, czy uchwały wskazane przez powoda zostały podjęte w sposób prawidłowy, czy są zgodne z prawem i statutem stowarzyszenia. Dlatego bezzasadne są zarzuty apelacji dotyczące mankamentów postępowania dowodowego i braku ustaleń potrzebnych do merytorycznego rozstrzygnięcia.

Nie był także uzasadniony zarzut apelacji dotyczący naruszenia art. 30 Prawa o stowarzyszeniach. Przepis ten stanowi, że w sytuacji gdy stowarzyszenie nie posiada zarządu zdolnego do działań prawnych sąd na wniosek organu nadzorującego lub z własnej inicjatywy ustanawia dla niego kuratora. Taka sytuacja nie występuje w niniejszej sprawie, co prawidłowo Sąd Okręgowy ustalił w oparciu o informacje Krajowego Rejestru Sądowego. Data wpisania składu zarządu Stowarzyszenia do KRS nie ma znaczenia prawnego dla oceny zdolności działania członków zarządu stowarzyszenia, gdyż wpis do rejestru ma znaczenie jedynie deklaratoryjne, nie zaś konstytutywne.

Skoro prawidłowo Sąd Okręgowy nie znajdując podstaw do uwzględnienia powództwa oddalił je, prawidłowo również zastosował zasadę odpowiedzialności za wynik procesu zasądając na rzecz pozwanego od przegrywającego proces powoda koszty procesu.

Apelacja powoda w części nie podlegającej odrzuceniu jako bezzasadna podlegała zatem oddaleniu na mocy art. 385 k.p.c.

Uwzględniając sytuację powoda, na którą powoływał się we wniosku o zwolnienie go z kosztów sądowych Sąd Apelacyjny nie obciążył powoda kosztami postępowania apelacyjnego na podstawie art. 102 k.p.c.